

**TOKATLI KÂNÎ'S HUMOROUS LETTER
CONTAINING THE WORD and PHRASES of
“BAŞ”**

**Tokatlı Kânî'nin Başa Dair Söz ve Deyişleri İçeren Mizahi
Bir Mektubu
Furkan ÖZTÜRK¹**

Abstract

Münşeat magazines are literary works that play a crucial role in Ottoman Cultural Studies, history of literature and Ottoman biography. In these münşeat's, one can often come across with meticulously knitted letters that comprises terms and concept, revolving around the Turkish vocabulary which comprises humorous and witticism elements. In this framework the *Münşeat* of Kani, a poet, a scribe and an Ottoman Bureaucrat, serves as a great collection of letters, including his diplomatic and personal correspondence, that sheds light on Kânî's life story and his art. In this collection, there are Kani's personal letters that takes part in Ottoman prose anthology (*Letâif-i İnşâ, Nevâdirü'z-Zürefâ, Numûne-i Edebiyyât-ı Osmâniyye, Münşeat-ı Azîziyye fî Âsâr-ı Osmâniyye*). Among these letters, the letter that this study scrutinizes principally focuses on the 'baş' concept. The concept is artfully knitted in proverbial and colloquial patterns while craftily blending with humorous elements. This study scrutinizes this letter in a critical way while comparatively studying the Kânî's *Münşeat* written samples and Ottoman prose anthology. The letter which serves as an advisory letter, Kânî craftily exhibits his sensations with regards to loneliness, being in abroad and his opinions about faith along with the prominent place of respect to father in the framework of Ottoman composition. By artfully sprinkling all language playfulness's into the selected sentences, Kânî has a very prominent place in Ottoman prose and humor history.

Key Words: *Kânî, Münşeat, letter, baş, foreign land.*

Özet

Münşeat mecmuaları edebiyat tarihi, kültür tarihi ve Osmanlı biyografyacılığına büyük katkılar sağlayan eserlerdir. Bu münşeatlar içinde mizah ve şaka yoğunluklu, bir kavram veya terimin Türkçedeki sözcükleri etrafında dönen, büyük bir titizlik ve zeka ürünü olan mektuplara da rastlanır. Bu çerçevede şair, münşi ve bürokrat olarak Kânî'nin diplomatik ve özel yazışmalarını içeren *Münşeat*'ı da bu yönüyle onun yaşamöyküsü ve sanatına dair yeni bilgiler, farklı değerlendirmeler sunan bir mektup koleksiyonudur. Bu koleksiyon içinde Kânî'nin Osmanlı düzyazı antolojilerine (*Letâif-i İnşâ, Nevâdirü'z-Zürefâ, Numûne-i Edebiyyât-ı Osmâniyye, Münşeat-ı Azîziyye fî Âsâr-ı Osmâniyye* vd.) geçmiş özel mektuplarını da görürüz. Bu mektuplar içinde 'baş' kavramını esas alan, yine söz konusu kavramla ilgili deyim, atasözü ve konuşma kalıplarını ustaca ören, mizahi içeriği de ustalıklı harmanlayan bu mektup, farklı Kânî *Münşeat*'ı yazma nüshaları ve Osmanlı düzyazı antolojileri karşılaştırılarak eleştirel edisyon olarak hazırlanmıştır. Bir *tavsiyename* niteliğinde olan bu mektupta Kânî, gurbete ve yalnızlığa ilişkin duygularını, kader ve kaza ile

¹ Yrd. Doç. Dr., Akdeniz Üniversitesi, e-posta: furkanozturk@akdeniz.edu.tr

ilgili düşüncelerini, babaya saygının ne denli önemli olduğunu Osmanlı inşâ usulleri çerçevesinde büyük bir ustalıkla sergilemiştir. Türkçede 'baş' kelimesi ile ilgili bütün dil olanaklarını secili cümlecikler arasına serpiştirerek tasarruf etmesini bilen Kânî, şüphesiz Osmanlı nesir ve mizah tarihinde apayrı bir yere sahiptir.

Anahtar sözcükler: Kânî, Münşeât, mektup, baş, gurbet.

Osmanlı edebiyatının estetik nesir geleneğinde bir kelime veya terimi esas alıp sözkonusu kelime ve türevlerini (kelime öbeği, deyim, atasözü, günlük konuşma kalıpları) belli bir bağlamda ören epeyce mektuba rastlanır. *Letâif-i İnşâ*, *Nevâdirü'z-Zürefâ*, *Nümüne-i Edebiyyât-ı Osmâniyye*, *Münşeât-ı Azîziyye fî Âsâr-ı Osmâniyye* gibi Osmanlı inşâ geleneğinin en başarılı, en özgün örneklerini derleyen antolojilerin içeriğini, mizah ve yergi içerikli mektuplarla beraber yukarıda sözü edilen *latife* formunda metinler de oluşturur. Göz (çeşmiyye), uyku, kuş ve kuşbazlık, kümes hayvanları, Hristiyan-Ermeni geleneği, musiki, at ve at ile ilgili terimlerle oluşturulan bu seçkin metinler, usta bir münşilik, iyi bir eğitim, kıvrak bir zekâ kadar Türkçe'ye ileri derecede vukufiyeti de gerektirmektedir. Örneğin bir mahkeme *hükm*'ünde kuş adlarıyla bezenmiş şu satırlar, hayli ilgi çekici olmakla beraber hiç kuşkusuz mahir bir münşi elinden çıkmadığıdır:

Sebeb-i tahrîr-i letâif ve mücib-i zarâif oldur ki Güvercinlik Kasabası mahallâtında Üveyik-nâm mahallesinde sâkin tâife-i tuyûrdan işbu bâisül-vesîk Karagöz Çelebi ibni Atmaca-nâm murg-i zaîf, Kuşadası mahkemesine ihzâr ettiği Kazoğlu Çakırpençeli Şahin Ağa bin Sungur ve Balaban Bölükbaşı ibni Doğan-nâm müzevir şöyle da'vâ ve takrîr-i kelâm edip işbu hâzîrun bi'l-meclis olunan yoldaşım Çaylak ile Kazovası tarafından gelirken esnâ-i râhda Turna Karyesi gölü üst yanında Kartal depesi-nâm mevzi'de duhûlümüzde li-ecl'l-iştirâ kuşluk vakti konup kesb-i yedimiz ile tedârük eylediğimiz Tütü ve Kumri ve Kanarya ve İspinoz câriyelerimizi dahi Keklik-nâm gulâmımızı karşumuzda sekese oynarken merkûm Şâhin-i hûn-rîz ve Balabân-ı bî-amân birer hûn gözlü etekleri beline sokup üzerimize hücum ve zikr olunan câriyelerimizi ve gulâmımızı (...) perîşân ve fuzûlen zabt edip yine ikimiz kuşca cân ile tâkat getiremeyip kanatlarımız ve kuyruğumuz kırılıp karârî firâra tebdil eyledik. El-hamdülilâhi teâlâ az cân ile kurtulduk. (Ceylan, 2007: 16)

Münşiliğin bu cephesi hem Türkçeye tasarrufu hem de mizaha yatkınlığı gerektiren özel bir yetenek olmakla beraber estetik nesrin en önemli enstrümanı olan secili cümlecikler arasında tutarlı ve bütünlüklü bir biçimde sözvarlığını tasarruf ederek dilsel bir yapı kurmak takdire şayan ve herkesin harcı olmayan çetin bir iştir. Bu çerçevede Kânî'nin başla (baş, ser, re's ve türevleri) ilgili kelime, kelime öbekleri, deyim, atasözleri ve günlük konuşma kalıplarını serpiştirdiği söz konusu mektubu, eski inşâ kurallarının eşliğinde ilerleyen, zaman zaman mizahi bir kıvama bürünen, Türkçedeki başla ilgili bütün dil imkânlarına nüfus eden müstesna bir metindir.

Osmanlı inşâ metinleri içinde önemli bir yekûn oluşturan mektuplar, *elkâb*, *ibtidâ*, *tahallüs*, *taleb*, *intihâ*, *duâ* ve *imzâ* bölümlerinden oluşmaktadır. Kânî'nin eleştirel edisyonunu yaparak incelediğimiz bu mektubu, mektup formunun hemen hemen bütün biçimsel öğelerini içermektedir. (Derdiyok, 1999: 734-735). 'Baş'a dair söz konusu mektup değerlendirilirken Dilek Batislam'ın Kânî *Münşeât*'ında "Bir Hediye Esb Hakkında Tahrîr İtdükleri Kâime-i Latife-âmiz" başlıklı metin üzerine yaptığı inceleme model alınmıştır. Bu mektupta Kânî, inceleyeceğimiz mektuba benzer at ve atla ilgili kelime, atasözü ve deyimlere yer vermekte ve 'at'a ilişkin sözvarlığını (tıpkı 'baş'ta olduğu gibi) kullanmakta, böylelikle kendisine hediye edilen atın sahip olması gerekli bütün

özelliklerini seciler arasına mizah ve hiciv cümlecikleri serpiştirmek yoluyla ustaca vurgulamaktadır:

"Bir hediye esb hakkında tahrîr itdükleri kâ'ime-i latîfe-âmîzdir

Hazretleri hem-vâre **esb-i zerrîn-licâm** devlet ü ikbâlleri meydân-ı devr-i pâyân-ı kâmrânide sebk-i akrân ile mümtâz u ser-efrâz ve **tevsen-i çâbük-'inân-ı** baht-ı ferhunde-fâlları ser-menzil-i sa'âdet-i câvidânide âmâde-i cünbiş-i tek ü tâz olmak da'vâtı 'arza-i 'arsa-i icâbet kılıldığı siyâkında **edhem-i siyeh-zânü-yı kilk-i seri'ü'l-cereyân** bu vaz'-ı dil-firib üzre kat'-ı mesâfe-i beyân ider ki bundan akdem merbût-ı tavîle-i temellükleri olan **huyûl-ı kehîliyü's-savlden kâse-i süm tâvus-düm bir esb-i dil-ârâm u nâzik-endâm**uñ zîrdân-ı 'abd-ı müstehâmlarında hurâmuna dâ'ir sebk iden va'd-ı kirâmîleri der-akab incâz buyurulmak me'mûlunda iken rişte-i tûl-i emel gibi dür u dirâz te'hîrin ya'ni **esb-i mev'ûduñ** bu âna gelince **ıstabl-ı 'âlilerinde bir hatve harekete me'zûn olmamasının aslı ne ola diyü mızâmâr-ı endîşede** hayli püyân u revân olup eger **at alan geçdi** meseli ile 'amel buyurulmuş ise geçemedigini i'lâm için çend-rûz mukaddem ma'rûz-ı pîşgâh-ı sa'âdetleri kılınan tezkire-i latîfe-âmîzimle ol ihtimâl ber-taraf olmuş idi bundan sonra 'özri lenge yer kalmadı diyerek tesliyet-i dil-i nâ-kâma âgâz eylediğim esnâda **mîrâhûrları aga kullarıyla** vürüdi egerçi pençe-i sıhhat-gîr-i ye's ü hirmândan tahlis-i giribân ve hâsıl olan dağdaga ve teşvîşi derûndan **atı virmekle** icâb-ı neş'e-i câvidân itmiş idi lîkin **esb-i merkûmuñ** ser-â-pâ-yı endâm-ı hoş-nümâsına imâle-i nazar-ı dikkat olundukda müy-ı musaykal şu'le-fâmından nazâre-i dâ'iyânem kayup el-hâsıl a'zâsında tırnak ilişdürecek ve mahâsininde parmak basacak bir mâddeye dest-res mümkün olmamağla **bahşîş atıñ dişine bakılmaz** diyü zeyn-i kabûl ile püşt ü cenbine zînet virilicek anda erbâb-ı basretten biri akser-i 'ibâretle ayağında olan za'f-ı basarı bu bendelerine irâ'et ve süllem-i i'tibârdan el-hâletü hâzihî kendüde bir basamak ancak kalmagla çok çok **kabaraya** muhtâcdır diyü söyledi..." (Batislam, 2006: 74-75).

Özel mektuplarla ilgili çalışmalar, eskiye nispetle az da olsa artmıştır (Batislam 2006; Dağlar, 2011; Dağlar, 2012; Dağlar, 2013; Eliaçık 1999, Eliaçık 2001, Kaya, 2007; Kortantamer 1991; Küçük 1986; Ün 2008). Tunca Kortantamer, bundan yirmi dört yıl önce kaleme aldığı yazısında bu konuda şunları söylemektedir:

"Özel mektup konusu bazı istisnalar dışında Eski Türk Edebiyatı alanında araştırılması ihmal edilmiş konulardandır. Öyleki bu konuda, bildiğimiz kadarı ile herhangi bir akademik çalışma yapılmadığı gibi, derli toplu bilgi veren bir kaynak da mevcut değildir ve bugün hala özel mektupların bilhassa edebiyat tarihi ve kültür tarihi alanlarına sunduğu zengin malzeme araştırmacıları beklemektedir." (Kortantamer, 1991: 215)

Kânî'nin söz konusu ettiğimiz 'baş'a dair mektubunun şu ana kadar eleştirel metni hazırlanmamış olmakla beraber bu mektup hakkındaki düşünce ve tespitler, Sabahattin Küçük (1986) tarafından bildiri olarak sunulmuştur. Küçük, sözü edilen bildirisinde Kânî'nin yaratılışı ve inşa üslubuna değindikten sonra ilgili mektuptaki deyim ve atasözlerinin listesini dökümlemiştir. Küçük, yazısında bu mektup hakkında şu önemli tespitleri yapmıştır:

"Bu mektup hem muhtevâ hem de dil ve üslup bakımından dikkate şâyândır. Mizah ve nüktelerin yanı sıra, içerisinde yer alan "baş" kelimesi ile ilgili deyim, atasözü ve kelimelerle zengin, ahenkli bir ifade kazanmıştır. Söz konusu olan mektubun sayfalarında, gurbete çıkmanın mahzurları, kişinin orada çekeceği sıkıntılar, çevreyi tanımaması sebebiyle hakka ve hukuka saygı göstermeyenlerden zarar göreceği anlatılır; gurbete çıkmak niyetinde olana tavsiye ve nasihatlar da bulunulur. Kânî, bu konu ile ilgili olarak kendisini örnek

vermiştir. *Bâzı kaynaklarda, bu mektubun, uykuya düşkün birine hitaben yazıldığı kayıtlı ise de bunun böyle olmadığını ileride göreceğiz.*" (Küçük, 1986: 393)

Delişmen bir Osmanlı bürokrati ve münşisinin hem 'baş' sözcüğünün bütün olanaklarını yoklayarak yazmış olduğu hem de resmî ve edebî yazışmalardaki inşâ usullerine uygun olarak estetik ve görkemli bir üslup ile kaleme aldığı bu zarif metinde Kânî, gurbet kavramına 'baş' sözcüğü çerçevesinde yaklaşır. Kânî, ömrünün gurbette geçen günlerini kendi deyimiyle "hazin sergüzeşt" olarak dillendirmekte özellikle altı aylık maceralarının sadece yüzde biri deftere tek tek yazılsa bile bu ona göre başa çıkılabilecek, kabullenilebilecek bir durum değildir:

"... yalnız eyyâm-ı gurbette keşide olan vakâyı'-i şeş-mâhe-i tahammül-fersânun uşri mi'şârı baş baş ziver-i ceride-i ta'bir kılınmak lâzım gelse, bir tarîkıla başa çıkmanın imkânı yoktur. Başumuzda otdan gayrısı bitdi ve oddan mâ-adâsı yağdı disem mübâlağa degüldür."

"... yalnız gurbet günlerinde çekilen çileli altı aylık maceraların yüzde biri tek tek söz defterine yazılmak lazım gelse, hiçbir biçimde başa çıkmanın imkânı yoktur. Başımızda otdan gayrısı bitti ve ateşten başka her şey yağdı desem mübâlağa değildir."

Bir nevi *tavsiyenâme* sayılabilecek bu mektubunda Kânî, gurbette geçirdiği sıkıntılı ve ızdıraplı yaşamından çıkarttığı dersleri karşısına aktarırken önce kendini eleştirmekle işe başlar. Başım selamette olsun diyen kimse gurbette aç biilaç gurbet köşelerinde oturmaz, kendi yurdunda ayak olmak gurbette baş olmaya yeğlenecek bir durumdur Kânî'ye göre. Bu durumu "*Kendi vatanında bir başına olmak, gurbette binbaşı olmaktan iyidir*" diyerekten çok vezir biçimde özetler. Gurbetteki neşeli günlerin başta insana hoş görünse bile bir süre sonra adamın başına bela açacağını, "bir alay ecnebinin" yaptığın işi başa kakacağını ve kendisi gibi bu durumlara düşülmemesi gerektiğini öğütleyip babanın kadrinin her zaman bilinmesi gerektiğini vurgulayan Kânî, karşısındaki dostuna ayrıca babasının mübarek ayağına başını koymasını, onunla inatlaşmamasını, kendi başına iş çevirmemesini, aklını başına devşirip babasının sözünden çıkmamasını lirik bir üslupla dile getirir:

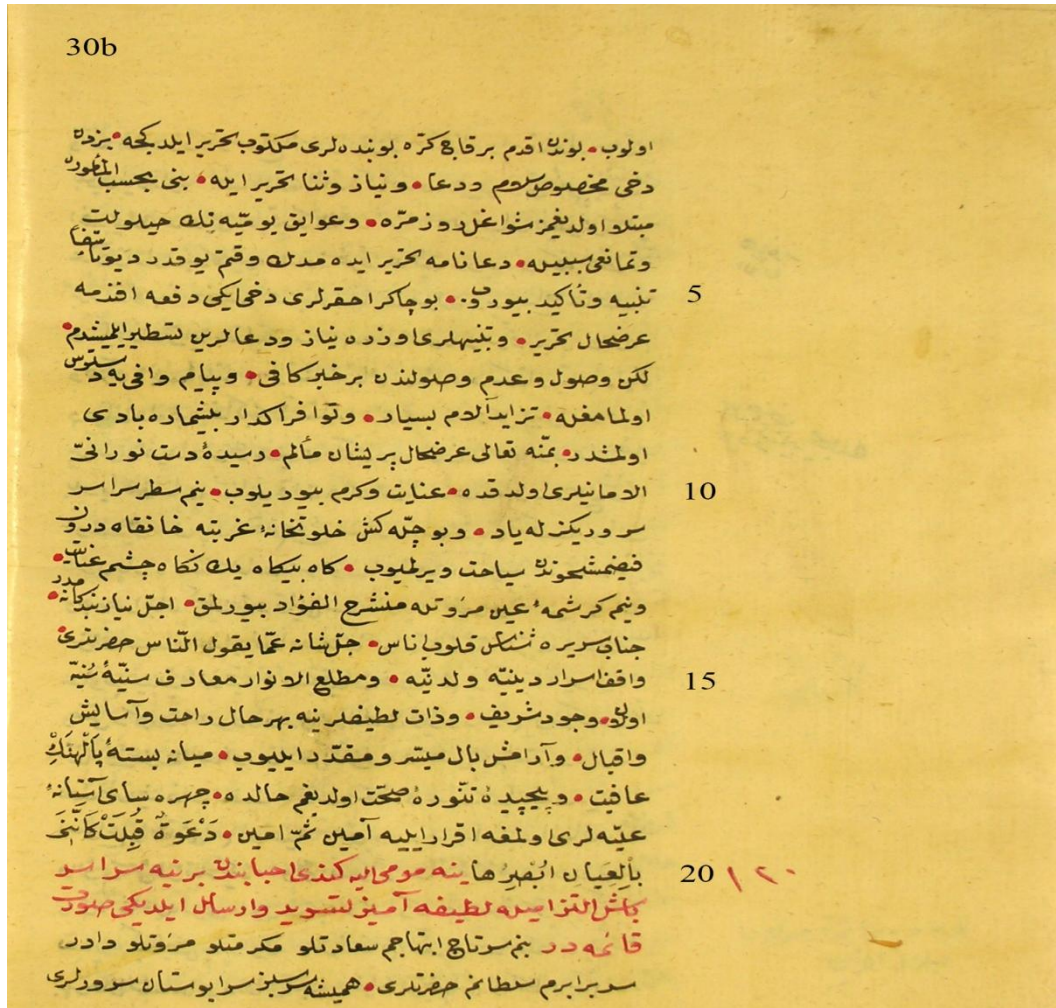
"Benüm cân u başumdan azizüm efendim! Ol tarafda başuna dahı ururlar ise, gurbette kendi başına dermânı olmayan bir alay aceze makûlesi ilün, ni'metini senün başuna kakacağı nümâyân olup, sakınup başını alup, bir tarafa gitme! Ve başunu fedâ it, peder-i vâlâ-güherini fedâ itme! Neş'e-i gurbet, gerçi ibtidâ hoş görünür, sonra âdemün başına sıçrar. Bunda biraz hakk nâ-şinâs kimseler vardır ki yolunda başını meydâna koysan, ve rûz u şeb, başun üzerinde gezdürsen, yine bir iş başında, seni, senün merâmunun adem-i husûli için, başun, gözün için disen ısgâ itmez. Hemân başın açup ol maslahatun vücûda gelmemesine segirdür. Başun için olsun, aklunı başuna cem' it! Ve pederinün kadrini bil! İş başa düşünce sözi ayaga düşürme! "Baş gidince ayak pâydar olmaz." Sana her ne kadar nush u pende dâir ve teklîfât-ı sakîleyi mütezammin bâr-ı girân tahmîl iderse de, yine mübarek kademine baş koy; ve semt-i muhâlefet ü inâda baş çeküp, kendi başuna baş bağlama!"

"Benim canımdan ve başımdan azizim efendim! O tarafta başına bile vururlar ise, gurbette kendi başına dermanı olmayan bir alay acizler takımı denebilecek bir alay ecnebinin, nimetini senin başına kakacağı besbelli olup, sakınup başını alıp, bir tarafa gitme! Ve başını feda et, muhterem pederini feda etme! Gurbet neşesi, her ne kadar başta hoş görünse de sonra adamın başına sıçrar. Burada biraz hak gözetmeyen kimseler vardır ki yolunda başını meydana koysan, ve gece gündüz, başın üstünde gezdürsen yine bir iş başında, seni, senin merâmının gerçekleşmemesi için, başın gözün için desen de dinlemez. Hemen

başını açıp o işi engellemeye çabalar. Başın için olsun, aklını başına devşir. Ve babanın kadrini bil! İş başa düşünce sözü ayağa düşürme! "Baş gidince ayak payidar kalmaz" Sana her ne kadar nasihat ve öğüte dair ve güç işleri içeren ağır yük vursa da, yine mübarek ayağına baş koy; ve zıtlık ve inat semtine baş çekip, kendi başına baş bağlama!"

Kânî'nin başa dair söz ve deyişlerini içeren bu mektubu biçim, içerik, dil ve anlatım özellikleri bakımında incelenmeye değer bir metindir. Kânî'nin mektubu; inşa geleneği, estetik nesir dili, mektuplarda bulunan biçimsel öğeler açısından da oldukça önemlidir. Bu tür biçim ve içerikçe özgün ve başarılı özel mektuplar, edebiyat tarihi ve dolayısıyla kültür tarihine yeni pencereler açması yönüyle oldukça zengin malzemeye sahiptir. Bu mektup, sözü edilen kültürel malzeme yanında daha çok, Türkçenin 'baş' kelimesiyle ilgili zengin dil imkânlarını sergilemesi ve baş ile ilintili söz varlığının bir Osmanlı bürokrati tarafından tasarruf edilebilmesi açısından Osmanlı edebiyatında özgün ve seçkin bir yere oturmaktadır.

Kânî'nin Başa Dair Söz ve Deyişleri İçeren Mektubunun Çevriyazısı

[30b] ²⁰ **Yine Mûmâ İleyh Kendü Ahbâbından Birine Serâser** ²¹ **Baş İltizâmıyla Latife-âmiz Tesvîd ü İrsâl Eyledüğü Süret-i** ²² **Kâimedür²**: Benüm *ser-tâc*-ı ibtihâcum, seâdetlü, mekremetlü, mürüvvetlü, dâder-i ²³ *ser-berâberüm* sultânüm hazretleri. Hemîşe *ser-sebz-i serâ-bûstân* serverleri

²² Lİ: Kânî Merhûmun Bir Tenbihnâmesi Süretidir, AK^a, AK^b, MK: Süret-i Kâime; AK^a, Lİ, MK, NEO: tâc-ı *ser-ibtihâcum*

²³ AK^b, Lİ, MK, NEO: serv-i *ser-sebz-i serâ-bustân serverleri*; AK^a: serv-i *sebz-i serâ-bustân serverleri*

² Bu mektubun eleştirel edisyonu dört yazma *Kânî Münşeât*'ı ve iki Osmanlı düzyazı antolojisi karşılaştırılarak oluşturulmuştur. Yazma Eserler ve kısaltmaları aşağıda sunulmuştur:

Kânî, *Münşeât-ı Kânî*, Topkapı Saray Kitaplığı, Hazine, No: 827, 30b-32a. (Bu nüsha metinde tıpkıbasım olarak verilmiş ve eleştirel metin bu yazma nüsha esas alınarak oluşturulmuştur); MK: Kânî Ebûbekir Tokâdi, (1206 H.) Yz. A. 2606, *Külliyât*, 236 vr. T 811.21808. (Milli Kütüphane), 135b-137b. (Bu nüshadaki ilgili varakları, yararlanmam için verme lütfunda bulunan Prof. Dr. Dilek Batislam'a inceliğinden dolayı teşekkürler ederim); AK^a: Kânî, *Münşeât*, K856, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı, 165a-166a; AK^b: Kânî, *Münşeât*, K861, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı, 81b-82a.

Eleştirel metin ile ilgili yararlanılan Osmanlı edebiyatı düzyazı antolojileri ve kısaltmaları ise şunlardır:

NEO: Ebuzziya Tevfik, *Nümûne-i Edebiyyât-ı Osmâniyye*, 6. Baskı, İstanbul 1326, s. 63-67.; Lİ: Refik, *Letâif-i İnşâ*, C. I, 1281, s. 47-51.

31a

31

سراسر سایه کستوسبزه دار وجود • و کلنهال باغچه طبع لطفی
 سراسر پوش کلبلرک عز و معبود اولق دعائنه صکره • صدق
 دفتر مالکانه محبتی قدم ازنی اور قام دیوان اخلاصه باش
 قلمن اخراج اولنوب • اولوغ سربع اولوبوغ مودت بره بوکونه
 5 ارسال اولنور که سوسودازده سامان استقام سواد پذیر
 سرمایه فظرف • و درل مال دکالجه استحکام قمع صناع روی
 دست کارخانه خلقت اولدیغی کوندن برده سرلوهه زیبا فسانه
 احوالم اولد سرگذشت پر صلوم • باشدن باشه تقریر اولمخ
 یا خود یا کفر ایام غربتده کسیده اولد وقایع ششما هه تحل
 10 فرسانک عشر معشاری باشدن باشه زیور جریده تعبیر قلم
 لوزم کلسه بر طریقه باشه جقمالک امکانی یوقدره بلنمزده
 او ددن غیر بی بندی • او ددن ماعدا کسی یا غری دسیم جبالغ
 دکلدده او باشان کوی نادانی • و بی نشانان بیابان پریشانی
 یعنی بشه و یولداش لقبیه ملقب هرزه و کیکو کائناتک باش
 بوغنی • و دبه بدوشان خراباتک سرکروه طوغنی • برادی
 15 اهلیت نادان خداناترس • و مدعت افریتان ابلستی لدرسله
 اوضاع خرد فرسای ناپسند • و اطوار مردم آزار پرکزند لری
 معاینه سندن • بلنمده که هر موی سیاه شعبه نمای صبح اخیر
 سوخته اولنورده • بر زمان شوغل فراق احباب ایه بلنمده آرایه
 کیدوب • سفینه صبر و قرارم جوشش طوقان اشتیاق ایه بلنمده
 20 قره اولغین • باش قیچ دونه دن مرسای هیوتفرانی آریده
 قرار ایوب ایوب • و بر زمان کتوت حوادث و وفرت وقایع
 حبسه الیمز بلنمده دکویوب • باشک مراد بیدر فحواسی وزده الله

او باشان
 لوندان
 طاق سیدر

خدا ناسرک
 الله دن قورقما بیجی

[31a] 1 *ser-â-ser* sâye-güster-i sebzâr-1 vücûd ve gül-nihâl-i bâgçe-i tab'-1 latifleri 2 *ser-â-ser* pûş-1 gül-berg-i izz ü mes'ûd olmak duâsından sonra, sûret-i 3 defter-i mâlikâne-i mahabbet, aklâm-1 ezeliyyü'l-erkâm-1 divân-1 ihlâsun *baş* 4 *kaleminden* ihrâc olunup ulag-1 seriu'l-iblâg-1 meveddet birle bu güne 5 irsâl olunur ki ser-i sevâd-zede-i sâ mân-1 isti'dâdum sevâd-pezir-i 6 *ser-mâye*-i fitrat ve *re'sü'l-mâl*-i dükânçe-i istihkâkum, metâ'-1 rûy-1 7 dest-kâr-hâne-i hilkat olduğu günden berü, *ser-levha*-i zîb-i efsâne-i ahvâlüm 8 olan *ser-güzeşt*-i pür-melâlüm *başdan başa* takrîr olunmak 9 yâhûd yalnız eyyâm-1 gurbetde keşide olan vakâyi'-i şeş-mâhe-i tahammül- 10 fersânun uşr-i mi'şârî *baş baş* zîver-i ceride-i ta'bir kılınmak 11 lâzım gelse, bir tarîkîla *başa çıkmanun* imkânı yokdur. *Başumuzda* 12 otan gayrısı bitdi ve oddan mâ-adâsı yagdı, disem mübâlaga 13 degüldür! Evbâşân-1 kûy-1 nâdânî ve bî-nişânân-1 beyâbân-1 perîşânî 14 ya'nî *baş* ve yoldaş lakabıyla mülakkab herze-vekilân-1 kâinâtun *başbuğı* 15 ve dünbe be-düşân-1 harâbâtun ser-i gürûh-1 tûğı, bir alay 16 ehliyyet-nâdân-1 Hudâ-nâ-ters ve mel'anet-âferinân-1 iblisiyyü'd-dersün 17 evzâ'-1 hured-fersâ-yı nâ-pesend ve etvâr-1 merdüm-âzâr-1 pür-gezendleri 18 muâyenesinden *başumdaki* her müy-1 siyâh, şu'le-nümâ-yı subh-1 ahîr- 19 sühte olmuşdur. Bir zemân şevâgîl-i firâk-1 ahîbbâ ile *başumuz araya* 20 *gidüp* sefine-i sabr u karârüm cûşiş-i tûfân-1 iştiyâk ile *başdan* 21 *kara olmağın*, *baş kış dönerek* mersâ-yı hayret-fezâyı âremide-i 22 karâr eyleyüp ve bir zemân, kesret-i havâdis ve vefret-i vakâyi' 23 hasebiyle *elümüz başumuza degmeyüp* “*Başdan murâd beyindür*” fehvâsı üzre elbette

1 AK^a: sâye-güster-i sebzâr-1 vücûd; MK: *ser-â-ser*-güster-i sebzâr-1 vücûd; AK^a, AK^b, Lî, MK, NEO: gül-nihâl-i bâgçe-i zât-1 *seriyyü's-sifâtleri*

2 AK^a, AK^b, MK: *ser-â-ser* pûş-1 gül-berg-i izz ü süh'üd

3 NEO: defter-i mâlikâne-i mahabbet; Lî: aklâm-1 ezeliyyü'l-erkâm-1 divân-1 hulûsun

4 Lî: bu vechle

5 AK^a, AK^b, Lî, MK, NEO: serv-i âzâde-i sâ mân-1 isti'dâdum

6 AK^a, AK^b, Lî, MK, NEO: sevâd-pezir-i *ser-nâme*-i fitrat

9 Lî: eyyâm-1 gurbetde çekilen

10 MK: uşr-i me'âşiri; AK^a, Lî, NEO: uşr-1 mi'şârî; AK^b: uşr-1 mi'şârını

13 Derkenar: Evbâşân, levendân tâifesidir.

15 AK^a, AK^b, Lî, MK, NEO: gürûh-1 sâhib-tûğı

16 AK^a, AK^b, Lî, MK, NEO: ehliyyet-nedân-1 Hudâ-nâ-ters; (derkenar): Hudâ-nâ-ters Allah'dan korkmayıcı

18 AK^a, AK^b, MK, NEO: şu'le-nümâ-yı subh-1 ahîr-şeyhûhat; Lî: şu'le-nümâ-yı sabâh-1 ahîr-şeyhûhat

20 AK^a, AK^b, MK, NEO: sefine-i sabr u karâr

21 AK^a, AK^b, Lî, MK, NEO: mersâ-yı hayret-fezâ-yı cezire-i bî-âramide

22 AK^a, AK^b, MK: kesret-i havâdis ve vefret-i vakâyi' ile

23 NEO: *Başdan merâm beyindür*

31b

بودر باز بچه گاه قضا و قدر اولماز بر منفعت دنیوی نه ظنیه
 وسینه اولمقدردیو. افکار دورادور. و مدد حطات نا محصور
 ایسه کد بچه تهالک وانها کز مزداد. و آخر الامر العبد یدبرو الله
 یقدر ما بجهینه تود یعکده سرد فتوازل هر نه ایسه انکله
 مطیب و دلشاد اولغین. باشمز یازیلو وجه اوزره تمام باشمز
 طاشه دکوب. تخلیص سرو کر بیان سود ایسه ناچار کناده کیو
 ساحل اضطراب اولدق. والحاصل باشم سوخت اولسورین کسنه
 باشنه بو بدلی اخیار یبه صالتون آلوب. باشنه بو یرق سبط
 ایکن. گوشه بی توشه عزتده مکیل اولمز. کد و وطننده بر باشنه
 اولق. عزتده بیله باشی و لمقد اعدودر. هر نقد باشنه مدار
 بر آدم اولسه. کد و عالمنده باشنه دوزر برایکی دوست بولنور.
 دیار عزتده ماعده بخت و وقت ایسه مندر بر مقدار فائده سی
 دغی و نوره. یه باشنه کلو شاید ایسه باش کلمه. عشرتکده
 عزتده باشی و لمقد. کد و عشائر و اقاربی بر منده ایاق
 اولق اهنودر. باشنه کلین بزم. اگر حکایات دل ناسا دی باشی
 باشمز عمر جهاک کفایت ایتمز. خلقک امور و خصوصیتی الزام
 ایسه بر قوی باشی عزیز سیدر. بزم جانم و باشمز عزیزم اقدم.
 اولظرفده باشنه دغی در در لرایسه عزتده کد و باشنه در جانی
 اولیمان. بر آوی عجزه مقوله سی الله نعمتی سنله باشنه قاور
 فکر ایوج صقنوب باشی آلوب بر طرفه کیمه. و باشی فدا ایته
 پدر والد کهرینی فدا ایتمه. نشئه عزت ابتدا خوش کورینور.
 لکن صکره آدمک باشنه سچراد. بوند ه بر از حق ناشناس کسنه
 وارد که یولنده باشی ضیانه قوسله. و در زشب باشه اوزنده

باز بچه گاه
 اویون محلی

5

10

15

20

[31b] 1 bu kadar bâzicegâh-ı kazâ vü kader olmamız bir menfaat-ı dünyeviyyenün zuhûrına 2 vesile olmakdur diyü efkâr-ı dūr-â-dūr ve mülâhazât-ı nâ-mahsûr 3 ile gitdükce tehâlûk ü inhimâkümüz müzdâd ve âhırü'l-emr “El-abdü yüdebbir vallâhu 4 yukaddir” meâlince, tevdi'-kerde-i *ser-defter-i* ezel her ne ise, anunıla 5 mutayyeb ü dil-şâd olmagın, *başumuza yazılan* vech üzre, temâm *başumuz 6 taşa degüp*, tahlis-i ser ü giribân sevdâsıyla nâ-çâr, kenâre-gîr-i 7 sâhil-i ıztırâb olduk. Ve'l-hâsıl, *başum selâmet olsun* diyen kimesne 8 *başına* bu belâları ihtiyârıyla satun alup *başına* buyruk bir sultân 9 iken, gûşe-i bi-tûşe-i gurbetde mekin olmaz. *Kendü vatanında bir başına* 10 *olmak, gurbetde binbaşı olmakdan a'lâdur*. Her ne kadar *başına medârsız* 11 *bir âdem* olsa, yine kendü âleminde *başına döner bir iki dost* bulunur. 12 *Diyâr-ı gurbetün müsâade-i baht u vakt ile*, meselâ bir mikdâr fâidesi 13 dahı olurise, yine *başına gelen* şedâid ile *baş başa gelmez*. 14 *İşret-kede-i gurbetde baş olmakdan*, kendü aşâir ü akârîbi bezminde ayak 15 olmak ehvendür. *Başına gelmeyen bilmez*. Eger hikâyât-ı dil-i nâ-şâdı *başdan* 16 *başlasam*, umr-i cihân ana kifâyet itmez. Halkun umûr u husûsını ilzâm 17 ise, bir *kur baş agrısıdır*. Benüm *cânım ve başumdan azizüm efendim* 18 *Ol tarafda başına* dahı *ururlar* ise, gurbetde *kendü başına dermânı* 19 *olmayan* bir alay aceze makûlesi ilün ni'metini *senün başuna kakacaklarını* 20 *fıkr idüp* sakınup *başını alup* bir tarafa gitme! *Ve başunu fedâ it de* 21 *peder-i vâlâ-güherünü fedâ itme!* Neş'e-i gurbet, gerçi ibtidâ hoş görünür 22 *lâkin sonra âdemün başına sıçrar*. Bunda biraz hakk nâ-şinâs kimesneler 23 vardur ki *yolunda başını meydâna koysan*, ve rûz u şeb, *başun üzerinde*

1 derkenar: bâzicegâh, oyun mahalli

4 AK^a, AK^b, Lİ, MK, NEO: tevzi'-kerde-i *ser-defter-i* ezel

5 AK^b, MK, NEO: temâm *başumuz degüp*; Lİ: *başumuza yazılan tamâm* vech üzre degüp

6 AK^a, AK^b, Lİ, MK, NEO: *başumuzu kurtarmak* sevdâsıyla; AK^a, AK^b, Lİ, MK, NEO: kenâre-gîr-i sâhil-i ıztırâr

7 AK^a, AK^b, Lİ, MK, NEO: El-hâsıl; NEO: kimse

8 NEO: *başına buyruk* bir *ser-fîrâz* iken

12 Lİ: *diyâr-ı gurbetde*

13 AK^a, AK^b, Lİ, MK, NEO: şedâid-i hevlnâk ile *baş baş gelmez*

14 Lİ, NEO: *İşretgede-i gurbetde baş olmakdan* ise; aşâir ü akârîbi bezminde

15 Lİ, NEO: *Başına gelmeyen bilmez*; AK^b: hikâyât-ı dil-i nâ-şâdımı

16 AK^a, AK^b, Lİ, NEO: iltizâm ise

17 AK^a, AK^b, MK, NEO: Benüm *cân u başumdan azizüm efendim*

19 AK^a, AK^b, MK, NEO: *senün başuna kakacağı* nümâyân olup; Lİ: *senün başuna kakacağı* nümâyândur

20 MK, NEO: *Ve başunu fedâ it*

22 AK^a, Lİ, MK, NEO: *sonra âdemün başına sıçrar*; hakk nâ-şinâs kimseler

32a

32

- کزد سله ینه برایش باشند سله مرانله عدم حصولی ایچون
 باشل آچوب سکر در . باشله ایچون اولسور عقلنی باشنه جمع ایت .
 و پدرله قد رینی بیل لیش باشه دوشجه . سوزیاغنه دوشور . باش
 کید بجه آیق پایدار اولمز . سکا هر نقد در نصیح و پنده دایره و تکلفا
 5 ثقیبه یه متداثره . باد کران نجل یر ایشه ده . ینه مبارزه قرصه
 باش قوی . حکمت مخالفت و عناد دده باش چکوی کد و بکننه باش
 باغله . و اسرار در دینی کرنیک و بد کسسه فاشل ایتمه . قول قیلور
 یله ایچنده . باش یار یلور بورن ایچنده . الجنة تحت اقدام الکفا
 معلوم کزدور . دولت دو جهانی مطلبک . و هرايشله بنه وارنق
 10 مقصدی ایشه . انزلله ایاغند باشل یرمه . و آو باشل دوستنی
 کراگا و مرار آجربه ایتد کجه . باشل اینا ننه . سوزکای فضا ایل
 اخذ یر ایه باش باشه و یر . مذکره دن غفلت ایتمه . مقدما
 بنده کرف باشمه قواق بی اسرکن اضاعت ایتدیم اوقاق خاطره
 کلد کجه عقلم باشم کیدر . اقاچه سود . باشمه کلد کیچون بو
 15 خصوصه صغیر و کبیره و صیلت و نصیحت عادت مستمره هم اولدی .
 باشنه کلن پشما قچی ولوب . شمعی باشل لده ایکن غیرت ایده کور .
 اول طرفه باش بلوکا شما و غلی باشل اسکی محمد بنه یه . و باشل ترده
 قپودانی خدمه سنل باش چوقدر عثمان اغایه سوملرا و لوب
 خاطر عا طر لری باشل باشل سوال و لنوره . باقی همیشه سکریم مهابی نشانه
 20 و سربز انوی بانوی بنساط باد ارباب عشق و کرده محبوب و ستان
 بر اجبا ینه و حصول تحریراتی ها وی با استوید مومحالیبه
 صورت قاندر . حضرتی همیشه چمنصفه صفا . دکاد کلکشت

یعنی نهال عمر و عزیز لری
 شجره طوبیا مانند ظل
 دائمی به مظهر اولد روق

مهر و فاده دائم اولوب . نهال عمر عزیز لری مانند شجره طوبیا اکل ائی .
 سوه قریع

[32a] 1 *gezdürsen*, yine *bir iş başında*, seni, senün merâmının ‘adem-i husûli için 2 baş açup segirdür. *Başun için olsun, aklunu başına cem’ it!* 3 Ve pederinün kadrini bil! *İş başa düşünce* söz ayaga düşer. “*Baş 4 gidince ayak pâydar olmaz.*” Sana her ne kadar nush u pende dâir ve tekellûfât-ı 5 sakîleye mütedâir bâr-ı girân tahmil iderse de, yine mübârek kademine 6 *baş koy*; ve semt-i muhâlefet ü inâddan *baş çeküp, kendü başına baş 7 bağlama!* Ve esrâr-ı derdini, eger nîk ü bed, kimseye fâş itme. “*Kol kırılır 8 yen içinde, baş yarılır bôrk içinde*”, “*El-cennetu tahte-akdâmi’l-ümmehât*” 9 ma’lûmunuzdur. Devlet-i dü-cihânî matlabun ve *her işün başa varmak* 10 maksadun ise, anların *ayağından başını ayırma!* Ve illâ *baş dostunu* 11 kirâren ve mirâren, tecrîbe itmedükce başını inanma. Ve şürekâ-yı fazâil-meâb 12 efendiler ile *baş başa virüp* müzâkereden gaflet itme. Mukaddemâ 13 bendenüzün *başumda kavak yili eseriken*, izâat eyledüğüm evkât hâtıra 14 geldükçe *aklum başumdan gider*, ammâ çi sūd! *Başuma geldüğü için* bu 15 husûsda sagîr ü kebîre vasiyyet ü nasîhat âdet-i müstemirrem oldı. 16 *Başına gelen paşmakçı olup şimdi baş elde iken* gayret idegôr. 17 Ol taraftan Baş bölükbaşı oğlu Başeski Muhammed Başa’ya ve başterde 18 kapudânî hademesinden Başçukadar Osmân Ağa’ya selâmlar olunup 19 hâtır-ı âtırları baş baş suâl olunur. Bâkî hemîşe ser kerem-i sahbâ-yı neşât 20 ve ser be-zânü-yı bânü-yı inbisât bād.

- 1 AK^a, AK^b, Lİ, MK, NEO: başun, gözün için disen ısgâ itmez. Hemân başın açup ol maslahatun vücûda gelmemesine segirdür; Lİ: bir iş başına geldükde seni eylemez
- 2 Lİ, *aklunu başına devşir*
- 3 AK^a, AK^b, Lİ, MK, NEO: *İş başa düşünce* sözi ayaga düşürme!
- 4 AK^a, AK^b, Lİ, MK, NEO: teklifât-ı sakîleyi mütezammin
- 6 AK^a, AK^b, Lİ, MK, NEO: semt-i muhâlefet ü inâda *baş çeküp*
- 7 AK^a, AK^b, Lİ, MK, NEO: esrâr-ı derûnunu; NEO: eger nîk ü eger bed, fâş eyleme; AK^a, AK^b, Lİ, MK: eger nîk ü eger bed kimseye fâş eyleme
- 8 Lİ: baş yarılır fes içinde
- 9 AK^a, AK^b, Lİ, MK, NEO: *her işün başa çıkmak*
- 10 AK^a, AK^b, Lİ, MK, NEO: ve en *baş dostunu*
- 11 AK^a, AK^b, Lİ, MK, NEO: ve şürekâ-yı fazâil-nisâb efendiler
- 12 AK^a, Lİ, MK, NEO: “*Kesilen baş bitmez; bitse de isine hayr itmez*”
- 13 AK^a, AK^b, Lİ, MK, NEO: benüm başumda
- 14 AK^a, AK^b, Lİ, MK, NEO: ammâ çi fâide
- 15 AK^a, Lİ, MK, NEO: vasiyyet
- 16 AK^a, AK^b, Lİ, MK, NEO: “*Başına gelen paşmakçıdır.*”
- 17 Lİ: ol tarafta suâl iden ahibbâya hulûs-ı derûn ile selâmlar olunur MK: ol tarafta suâl iden ahibbâya derûn üzre selâmlar olunur; AK^a, AK^b: ol tarafta bizi suâl iden ahibbâya derûn üzre selâmlar olunur
- 19 NEO: Ve’s-selâmu alâ men ittebea’l-hüdâ

Kânî'nin Başa Dair Söz ve Deyişleri İçeren Mektubunun Dil İçi Çevirisi

Benim civelek *başımın tacı*, kutlu, onurlu, adamlıklı, *kafadar* biraderim sultanım hazretleri!

Daima sefa memleketinin yemyeşil servileri, *baştan başa* varlık bahçesinin gögeliği ve bereketli varlık bağının gül fidanları, *baştan ayağa* izzet ve saadet gül yaprağının örtüsü olması duasından sonra, aşk memleketinin defterinin yazısı, ihlas divanının ezeli

harflerini yazan kalemlerin *baş kaleminden* çıkarılıp aşkın hızlı ulaşı ile böylece gönderilir ki:

Kabiliyet servetimin ulu servisi, fitrat *unvanının* karalaması ve liyakat dükkânının *sermayesi* hilkat tezgâhının kumaşı olduğu günden beri, ömrühayatımın zarif *sayfabaşısı* olan *hazin sergüzeştüm baştan başa* söylenilmek, yahut yalnız gurbet günlerinde çekilen çileli altı aylık maceraların yüzde biri *baş baş* söz defterine yazılmak lazım gelse, hiçbir biçimde *başa çıkmanın* imkânı yoktur. *Başımızda* ottan gayrisi bitti ve ateşten başkası yağdı, desem mübalağa değildir!

Ahmaklık menziline aylakları ve *başiboşluk* viranesinin avareleri, yani *baş* ve yoldaş lakabıyla anılan kâinat boşboğazlarının *başbuğu* ve harabat berduşlarının *başı tuğlu* güruhu, bir alay Allah'tan korkmaz zındıkların ve İblis yetiştirmesi melunların nahoş, akla ziyan işleri ve hasmane, gönül inciten davranışlarını görmekten, *başındaki* her siyah saç teli, ihtiyarlığın son sabahı tutuşmuştur. Bir zaman dostların ayrılık meşgaleleri ile *başımız araya gidip*, sabır ve sebat gemisi, özlem tufanının coşup taşmasıyla *baştan kara* olmakla, *baş kış dönerek* kargaşalık adasının hayran bırakan limanında demir atıp, ve bir zaman, *sergüzeşterin* bolluğu ve maceraların çokluğu sebebiyle *elimiz başımıza değmeyip* “*Baştan meram beyindir*” hükmünce, elbette bu kadar kaza ve kaderin oyuncağı olmamız dünyevi bir çıkarın belirmesine vesile olmaktadır, diye uzun uzun düşünceler ve nihayetsiz mülahazalar ile gittikçe ilgi ve alakamız artmış ve sonunda “Kul tedbir alır, Allah takdir eder” mealince, ezelin *baş defterinin* hükmü her ne ise, onunla gönlü hoş ve şen olmakla, *başımıza yazıldığı* için, nihayet *başımız değip*, *başımızı kurtarmak* sevdası ile ister istemez, çaresizlik sahiline yanaştık.

Velhasıl, *başım selamet olsun* diyen kimse, *başına* bu belaları kendi isteğiyle satın alıp, *başına buyruk* bir *dikbaşı* iken, gurbetin azıksız köşesinde oturmaz. *Kendi vatanında bir başına olmak*, *gurbette binbaşı olmaktan iyidir*. Her ne kadar *kendi başına idare edemeyen* bir adam olsa, yine kendi âleminde *başına döner* bir iki dost bulunur. Gurbet diyarının, baht ve vaktin yaver gitmesiyle, mesela bir miktar faydası dahi olursa, yine *başına gelen* korkunç belalar ile *baş* *baş gelmez*. Gurbet meclisinde *baş* *olmaktan* ise, hısım ve akraba bezminde ayak olmak ehvendir. Bu halleri *başına gelmeyen* bilmez. Eğer hüznünlü gönül hikâyelerine *baştan başlasam*, ömrühayat ona kifayet etmez. Halkın işini gücünü yapmayı kendin için gerekli görmek ise, bir *kuru baş ağrısıdır*. Benim canımdan ve başımdan azizim efendim! O tarafta *başına bile vururlar* ise, gurbette *kendi başına dermanı olmayan* bir alay acizler takımı denebilecek bir alay ecnebinin, nimetini senin başına kakacağı besbelli olup, sakınıp *başını alıp*, bir tarafa *gitme!* *Ve başını feda et*, muhterem pederini feda etme! Gurbet neşesi, her ne kadar *başta* hoş görünse de sonra adamın *başına sıçrar*. Burada biraz hak gözetmeyen kimseler vardır ki yolunda *başını meydana koysan*, ve gece gündüz, *başın üstünde gezdirsen* yine bir iş başında, seni, senin meraminin gerçekleşmemesi için, *başın gözün için* desen de dinlemez. Hemen *başını açıp* o işi engellemeye çabalar. *Başın için olsun*, *aklını başına devşir*. Ve babanın kadrini bil! *İş başa düşünce sözü ayağa düşürme!* “*Baş gidince ayak payidar kalmaz*” Sana her ne kadar nasihat ve öğüte dair ve güç işleri içeren ağır yük vursa da, yine mübarek *ayağına baş koy*; ve zıtlık ve inat semtine *baş çekip*, *kendi başına baş bağlamal* Ve gönlünün sırlarını, eğer iyi ve eğer kötü, kimseye açma! “*Kol kırılır yen içinde, baş yarılr fes içinde*” “Cennet, annelerin ayakları altındadır” malumunuzdur. İki cihan saadeti dileğin ve *her işin başa çıkmak* niyetin ise, onların *ayağından başını ayırma!* Ve en *baş dostunu*, sık sık tecrübe etmedikçe, *başını inanma!* “*Kesilen baş bitmez, bitse de sahibine hayretmez.*” Fazilet ehli efendiler ile *baş başa verip* müzakereden gaflet etme! Önce benim *başında kavak yeli eserken*, boşa geçirdiğim zamanlar hatıra geldikçe *aklum başımdan gider*, ama ne fayda! *Başına geldiği için* bu hususta küçük ve büyüğe vasiyet

sürekli âdetim oldu. “Başına gelen paşmakçı olup şimdi baş elde iken gayret ediver. O taraftan Baş bölükbaşı oğlu Başeski Muhammed Başa’ya ve başterde kapudâni hademesinden Başçuhadar Osman Ağa’ya selamlar edilip güzel hatırları bir bir sual olunur. Her daim neşe şarabının lütfu ile baş başa ve mutluluk hanımı ile diz dize ol.

KAYNAKÇA

- Batıslam, H. Dilek (2006). “Tokatlı Ebübekir Kâni'nin bir mektubu”, *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 15, s. 69-76.
- Batıslam, H. Dilek (2013). "Tokatlı Ebübekir Kâni'nin münşeatinde "Üslup" yerine kullanılan kelimeler", *TÜBAR-XXXIII*, s. 45-60.
- Dağlar, Abdülkadir (2011). Nâbi'nin mizahî bir mektup şerhi, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Türkoloji Dergisi*, 18, 1, 195-222.
- Dağlar, Abdülkadir (2012). “Nâbi'den Ermeni Aşuğ Hakkî Mosis'e mizahî mektup”, *Milli Folklor*, 95, 83-95.
- Dağlar, Abdülkadir (2013). “Türkçe mektupları ışığında Ebussuûd Efendi'nin beşeri münasebetleri”, *Osmanlı Araştırmaları*, XLI, 279-320.
- Derdiyok, İ.Çetin; (1999). “Osmanlı Devrinde mektup yazma geleneği”, *Osmanlı Ansiklopedisi Kültür ve Sanat*, C. 9, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, s.731-740.
- Ebuzziya Tevfik. (1329). *Numûne-i Edebiyyât-ı Osmâniyye*, İstanbul.
- El-Hâc Nürî, (1289). *Münşeât-ı Azîziyye fi Âsâr-ı Osmâniyye*, İstanbul.
- Eliaçık, Muhittin (1999). “Tokatlı Kâni'nin Hirre-nâme adlı mektubu üzerine”, *Türk Dili*, S. 570, s. 550-554.
- Eliaçık, Muhittin (2001). “Kâni'den Sadrazam Yeğen Mehmet Paşa'ya ağır bir mektubu”, *Türk Dili*, S. 593, s. 592-595.
- Ergun, S. N. (1931). *Tanzimata kadar muhtasar Türk edebiyatı tarihi ve nûmuneleri*, İstanbul.
- Gezgin H. S. (1999). *Edebi portreler*, haz. Beşir Ayvazoğlu, İstanbul.
- Gibb, W. (1999). *Osmanlı şiir tarihi*, çev. Ali Çavuşoğlu, C. II, Ankara.
- Kâni, *Külliyât*, Milli Kütüphane, Yz. A. 2606, 135b- 137b.
- Kâni, *Münşeât-ı Kâni*, Topkapı Saray Kitaplığı, Hazine, No: 827, 30b-32a.
- Kâni, *Münşeât*, K856, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı, 165a-166a.
- Kâni, *Münşeât*, K861, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı, 81b-82a.

- Kaya, İ. Güven, (2007). "Eski Türk edebiyatında mektup türü ve Pâre Pâre Ahmet Çelebi ile lâmiî arasında manzum mektuplaşma", *A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 32, 115-126.
- Kayaalp, İsa, (2001). "Kâni" mad., *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 24, İstanbul, s. 306-307.
- Kortantamer, T. (1991). "Nevî Efendi'nin Sadrazam Sinan Paşa'ya ders veren bir mektubu", *Osmanlı Araştırmaları XI*, 215-228.
- Küçük, Sabahattin (1986). "Tokatlı Kâni'nin bir mektubu hakkında", *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Birinci Tarih Boyunca Karadeniz Kongresi Bildirileri*, 393-396.
- Refik, (1281). *Letâif-i İnşâ*, C. I, İstanbul.
- Ün, C. (2008). "Nâbi'nin Bir Latifesi", *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 1, 241-254.